

Steinbergovo izročilo Steinberg's tradition

V Izvirnem poročilu o Cerkniskem jezeru na Notranjem Kranjskem, knjigi, ki je izšla v Ljubljani leta 1758, ni nobene slike vodnih ptic, na kateri ne bi bil prikazan lov nanje. Človek poznega srednjega veka, ne glede na socialni status, ni bil soudeležen v naravnih ekosistemih drugače kot plenilec. Celotno razvijajoča se znanost, ki je stala zunaj socialnih strategij preživetja, je uporabljala, zato da bi se dokopala do resnice, najbolj okrutne metode. Vsi popisi ptic s Cerkniskega jezera od Valvazorja do Gregorija so v celoti ali vsaj delno temeljili na ubitem gradivu. Imenovanje darovalca trupla je veljalo kot posebna čast.

Pričujoči popis gnezdilk in preletnikov je prvi popis ptic Cerkniskega jezera, ki temelji na opazovanju in štetju ptic. Kajpak je bilo delo opravljeno s sodobnimi tehničnimi pripomočki, kot sta teleskop in kasetofon.

Pred Steinbergom je ptice Cerkniskega jezera popisal Valvazor, za njim pa, če izvzamemo povzetek, ki ga je o Steinbergovem poročilu napravil Radisc, zazeva vse do Gregorija občutna praznina. Kasnejši popisovalci prikazni presihajočega jezera so namreč bolj ali manj le ponavljali imena ptic, ki jih je navedel Valvazor, in bržkone jim ne delamo prevelike krivice, če zapišemo, da jih niti niso dobro poznali. Raztresene in neurejene je sicer semtertja po lovskih in ornitoloških časopisih 19. stoletja res najti zanimive drobce izpod peres bolj ali manj znanih domačih in tujih ornitologov. Le nekaj si jih ob tej priložnosti tudi priključimo v spomin!

Freyer (1842) na zero kot nahajališč plovca, kakor imen (Mergus merganse roča, da je bila v lškem jezeru ubit pr (Clangula hyemalis) vi, je na Kranjske Schollmayer (1891) škem jezeru gnezdi ca, ki bi ji danes (Larus ribidundus). nioli objavljen zapis Kranjskem, kjer izv

Lov na labode (Steinberg 1758)

Swan hunting (Steinberg 1758)

vaja Cerknisko je- e za velkiga pota- uje velikega žagarja r), Schulz (1890) po- etu 1858 na Cerkn- imerek zimske race , od tedaj, tako pra- m niso več opazili. izda, da na Cerkn- navadna tonovšči- rekli rečni galeb Leta 1910 je v Car- o stepni kurici na emo, da so baje leta

1888 »pri Martinjaku ob Cirkniškem jezeru opazovali dvojico teh gostov iz srednjeazijskih stepij.« Tudi Bačar (1939) je prispeval marsikateri zanimiv podatek iz tridesetih let tega stoletja, med njimi najpomembnejšega, zagotovo enega najpomembnejših v slovenski ornitologiji, tistega o gnezdenju rdečenogega mar-

tinca (*Tringa totanus*), ki pa smo ga kasnejši raziskovalci v navdušenem odkrivanju Amerike nehote prezrli. Sicer pa se zgodba o neverjetnih gnezdilkah Cerkniškega jezera vleče že od Valvazorjevih famoznih slepih in golih črnih rac in nadaljuje v polpreteklo prihodnost. Slišali smo za gnezditev črnorepega kljunača (*Limosa limosa*), nejeverni videli posnetek, pretipali izmere jajc, a prispevka o tem še vedno ne moremo objaviti, ker pač kratko malo ni napisan. Če kje, potem so presenečenja doma v tistem od navpičnega sonca osvetljenem dnu, ki so ga obstopili Javorniki. Zastajajoča voda in zamočvirjanje privabljata nove vrste gnezdilk, ki jim tekoča menjava habitata z jezera v travnik ni zagotavljal preživetja.

Najočitnejša znanilca zamočvirjenja kot faze okopnitve sta gnezdeča sivogrli ponirek (*Podiceps grisegena*) in kostanjevka (*Aythya nyroca*).

Uveljavil se je nov način kontaktiranja s pticami. Če natančneje premislimo, vsaj navidezno nov. V razmerju med naravoslovnim fotografom in fotografirano ptico še vedno velja staro razmerje med plenilcem in plenom, le na lahkotnejšem, povsem neusodnem nivoju. Fotolov kot zabava pač. Toda hudo bi se motili, ko bi si domišljali, da je družba zdaj s plenilčeve strani prestopila na stran plena. Še zdaleč ne in niti približno ne! Gospoda, ki je imela v zakup lov, vzemimo na Cerkniškem jezeru, bo zamenjala naravovarstvena gospoda. Domačini pa, ki so prej smeli goniti perjad pred puške, se bodo naučili zrežirati nepozaben motiv. Za vse udeležence tega podjetja se bo našlo kakšno koristno opravilo. Vsaj na strani plenilca.

Vseeno pa je neko področje, kjer se je pticam v razmerju do človeka posrečilo vlogi vsaj uravnotežiti, če ne že zamenjati. Vsem tistim vrstam ptic, (kosec, prepelica, rumena pastirica in druge), ki gnezdiijo na mokrih travnikih Cerkniškega jezera, je uspela preživetvena strategija, v kateri igra kmet s koso v roki pomembno, čeprav nezavedno vlogo. Namreč, če imajo ptice količkaj človeške pameti, potem si morejo predstavljati, da človek kosi tisto ničvredno travo prav zavoljo njih.

Naravno ravnotežje je na Cerkniškem jezeru za zdaj še nekaj zlahka prepoznavnega. Ohranilo se je brez pretiranega udejstvovanja zavesti. Zavest kot orodje stremuštva in naravovarstvena zavest v svojem temelju ni prav nič drugačna, bo streljala na ptice, dokler bodo letale.

Iztok Geister